

Стельмашук Наталія – аспірантка I року навчання
природничого факультету
Житомирського державного університету
імені Івана Франка

Науковий керівник: доктор біологічних наук,
професор А.П. Стадниченко

Акваріумне утримання прісноводних молюсків роду *Fagotia* (Gastropoda: Pectinibranchia: Melanopsidae)

Родина *Melanopsidae* (чорнушкові) – прісноводні гребінчастозяброві молюски, які населяють річки та інші проточні водойми Південної Європи, Передньої і Південно-Східної Азії, а також Нової Каледонії і Нової Зеландії. В Україні вона представлена єдиним родом *Fagotia* з двома видами – чорнушкою загостреною *Fagotia acicularis* (Férussac, 1823) і чорнушкою крапчастою *F. esperi* (Férussac, 1823), які є ендеміками Дунайсько-Донської зоогеографічної провінції [3, 143]. Поширені вони лише в басейнах крупних річок Правобережної України (Дунай, Дністер, Південний Буг, Дніпро). Чорнушкові – група безхребетних тварин, які входять до складу гідроценозів наших водойм та відіграють велику роль у їх функціонуванні. Вони являють собою важливу складову кормового раціону бентосоїдних риб, домашніх та водоплавних птахів. Завдяки своїй фільтрувальній здатності *F. acicularis* і *F. esperi* відіграють помітну роль у біологічному очищенні прісних водойм від різних за їх природою і походженням завесів. Нарешті, чорнушки є облігатними проміжними і додатковими хазяями трематод, які викликають небезпечні захворювання – трематодози риб, домашніх і диких водоплавних птахів і ссавців. Виходячи із вищезазначеного все це має неабиякий теоретичний і практичний інтерес. Саме тому черевоногі молюски нерідко є об'єктом світової аквакультури. Що ж стосується аквакультури чорнушок, то наразі такі відомості дуже скупі.

Метою дослідження було з'ясувати якими є оптимальні умови для акваріумного утримання чорнушкових.

Матеріалом слугували лабораторні спостереження за чорнушкою крапчастою *F. esperi* (Férussac, 1823) і чорнушкою загостреною – *F. acicularis* (Férussac, 1823). Моллюсків збирали, керуючись загальноприйнятими гідробіологічними методами [2, 127; 4, 259]. Добували їх за допомогою сачка-скребачки та системи гідробіологічних сит. На невеликих глибинах (у ріпалі річок) чорнушок збирали вручну, безпосередньо з дна водойми і з водяної рослинності. У водоймах з кам'янистим дном ретельно оглядали каміння, на поверхні якого нерідко знаходили досліджувані об'єкти.

Дотримання деяких правил при транспортуванні молюсків із місць їх збору в лабораторію – необхідна умова для подальшого нормального життя останніх в акваріумі. Для транспортування чорнушкових застосовували пластмасові посудини з дрібними отворами в кришках. Оскільки ці молюски є реофільними видами і потребують великої кількості кисню, у посудину ємністю 1 л їх уміщали не більше ніж по 10–12 екз. Це дозволяє успішно транспортувати цих тварин на великі відстані. По транспортуванню до стаціонарної лабораторії (кафедра зоології ЖДУ імені Івана Франка) молюсків піддавали добовій аклімації. Їх утримували в акваріумі ємністю 50 л, попередньо заповненому дехлорованою шляхом відстоювання (3–5 діб) водопровідною водою. Надалі, коли об'єм води зменшувався приблизно на $\frac{1}{4}$, з метою збереження певної норми стабільності умов її доливали в акваріум у такій же кількості. На дно акваріума уміщали шар добре прожареного піска (3–4 см), а на ньому – шар дрібного каміння (2–5 см). Для збагачення води киснем висаджували рослини. Найкраще ростуть у акваріумах валіснерія, елодея, стрілолист. Загальновідомо, що у воді акваріума міститься невелика кількість розчиненого кисню. У результаті молюски рано чи пізно починають задихатися. Щоби вирішити цю проблему використовували компресор марки . Atman. Температуру води підтримували на рівні 20–22°C за допомогою терморегулятора. Активна реакція її коливалася в межах pH 7,7–8,2. Моллюсків, що утримуються в акваріумах, слід систематично підгодовувати. Для цього використовували свіже або проварене протягом 10 хв листя салату. Ці молюски

охоче споживають корм для риб, зокрема дафній, яйця артемій. Крім того, дехто з дослідників [1] рекомендують використовувати при годуванні чорнушок штучний корм, компонентами якого є потовчені у порошок борошно, сухе молоко та натрієва сіль альгінової кислоти. Цю суміш слід витримувати протягом доби під тягарем у 2%-ому розчині хлориду калію. Після того, як суміш набуде вигляду нерозчинних волокон, саме ними і слід підживлювати молюсків. Результати наших лабораторних досліджень свідчать, що такі умови є оптимальними для утримання чорнушкових: при такому догляді молюски можуть жити довго і нормально розмножуватись.

Оскільки у сьогодення стан багатьох популяцій чорнушкових в Україні є загрозливим, акваріумне утримання їх сприяє здійсненню детальних досліджень особливостей пересування, дихання, живлення, розмноження і розвитку цих тварин. Ця інформація є вкрай необхідною для збереження видової різноманітності молюсків, загальної кількості їх популяцій, абсолютної чисельності та щільності населення останніх.

Література

1. Градовський В.М. Молюски родин Melanopsidae, Lithoglyphidae, Bithynidae (Gastropoda: Pectinibranchia) Правобережної України (фауна, поширення, екологія): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук: спец. 03.00.08 „Зоологія” / В.М. Градовський. – Житомир, 2000. – 20 с.
2. Жадин В.И. Моллюски пресных и солоноватых вод СССР / Жадин В.И. – М–Л.: Изд-во АН СССР, 1952. – 376 с.
3. Старобогатов Я.И. Фауна моллюсков и зоогеографическое районирование континентальных водоемов / Старобогатов Я.И. – Л.: Наука, 1970. – 371 с.
4. Цалолихин С.Я. Определитель пресноводных беспозвоночных России и сопредельных территорий / Цалолихин С.Я. – Спб.: Наука, 2004. – 528 с.